

'56-OS MAGYAR MENEKÜLTEK SZUDÁNBAN

UDVARVÖLGYI ZSOLT ANDRÁS

Bevezetés – 1956-os magyar menekültek Afrikában

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc leverése után mintegy 200 ezer ember hagyta el az országot. A menekülők zömmel Ausztriába és kisebb részben Jugoszláviába távoztak. 1957 májusáig a két országba összesen 193.885 fő jutott el, akik közül azonban mintegy 20 ezren – rövid idő múltán – hazatértek. A véglegesen elvándorolt magyarok száma 176 ezer főre tehető (Hablicsek-Illés, 2007: 157, 160). A magyar menekültek túlnyomó többsége a befogadó két szomszédos államból hamarosan tovább állt a szélrózsa minden irányába. A legkülönbözőbb országokba és kontinensekre is jutott magyar bevándorló, azonban a legtöbben nyugat-és észak-európai országokba (elsősorban Nagy-Britannia, NSZK, Svájc, Franciaország) és az észak-amerikai kontinensre (Amerikai Egyesült Államok és Kanada) távoztak. Sokan kerültek Latin-Amerikába – akár a kicsiny közép-amerikai és karibi országokba –, továbbá kalandvágyóbb, elszánt '56-osok szép számmal célozták meg a távoli Ausztráliát és Új-Zélandot is. A kivándorló magyar zsidók közül sokan Izraelbe alijáztak. Afrika sem maradt érintetlen kontinens. Búr Gábornak „Miért éppen Afrika?” '56-os magyar menekültek a fekete kontinensen” c., a Nagy Imre Alapítvány szervezésében, 2021. november 11-én Budapesten tartott előadásából megtudható, hogy 1956 végétől 1957-ig mintegy 1500-2000 főnyi magyar vándorolt ki Afrikába, szinte kizárólag az Dél-afrikai Unióba, amely ekkor még a Brit Nemzetközösség tagja volt. A dél-afrikai magyar közösség a későbbi években tovább bővült olyan '56-os magyarokkal, akik először pl. Ausztráliában próbáltak szerencsét. Az osztrák menekülttáborokban a kivándorlási lehetőségeket kereső magyaroknak a legtöbb esetben nem volt fogalmuk Afrikáról, ide nem tolongtak a jelentkezők, a fekete kontinens a „futottak még” kategóriába tartozott. A forradalom és szabadságharc és az azt követő menekülthullám idején Afrika még túlnyomórészt gyarmati sorban volt és ez a tény is megnehezíthette a magyarok útkeresését. A Dél-afrikai Unión kívül jelentősebb számban csak Rhodesia és Nyaszaföld Föderációja fogadott be magyarokat, összesen 60 főt. Megjegyzendő, hogy a Föderáció eredetileg 30, öt év alatti árva kisgyermek befogadását ajánlotta fel, de ez nem valósult meg, mint ahogy nem realizálódhatott Tunézia szándéka 100 fő ideiglenes befogadásáról sem. (Természetesen nem zárható ki, hogy az – ekkor még – gyarmattartó nyugat-európai országokba távozó, százezres magyar tömegeből többen – ideiglenesen vagy véglegesen – a belga,

francia, brit, spanyol, portugál afrikai gyarmatokon találták meg számításukat, mint ahogy a Francia Idegenlégióba belépő magyar fiatalok is szolgáltak Afrika-szerte.) Megállapítható azonban, hogy az '56-os magyar menekültek döntő hányadának a Dél-afrikai Unió lett az új hazája. Az ország tipikusan befogadó attitűdöt mutatott, 1946-1970 között 617 ezer európai bevándorló érkezett ide. Az ország 1956 november közepén 150 magyar befogadását vállalta, de a menekültválság eszkalálódása miatt 1500 főre emelte a kontingenst. A dél-afrikai kormány megbízottjai a traiskircheni menekülttáborban toboroztak a menekültek közül: szakmával rendelkezőket kerestek és nem egyetemi hallgatókat. Aki valamilyen képesítéssel rendelkezett, az egy kötelező interjú után lényegében már mehetett is. Az ügyintézés gyors és problémamentes volt, a dél-afrikaiak – ellentétben más befogadó országokkal – családokat, jegyespárokat, terhes asszonyokat is szívesen láttak. Elsősorban földönfutó, szegény, nagyobb poggyász nélküli emberek választották a messzi országot. 1956 decembertől összesen 18 repülőjáratral 1296 főnyi magyar menekült érkezett Dél-Afrikába, akik döntően szakmunkások, ill. az ő családtagjaik voltak. Könnyedén be tudtak illeszkedni, egyből munkát kaptak, zömmel az ISCOR Műveknél, és a fehér negyedekben (az apartheid korszaka ez Dél-Afrikában) nagy szimpátiával fogadták őket. Az ENSZ menekültügyi főbiztosának 1959. január 1-én publikált jelentése szerint 1320 fő magyar érkezett a Dél-afrikai Unióba, és mindösszesen csak 20 fő távozott az országból. A későbbi években a magyar kolónia létszáma további betelepülőkkel gyarapodott, és az 1960-as évek elejére megközelítette a 3000 főt (Búr, 2021). Ezek hallatán felmerült bennem a kérdés, hogy az 1956-os forradalom leverése után – hacsak elenyésző számban is – kerülhettek-e más afrikai országokba magyarok? A khartoumi magyar követség 1956-1962 közötti jelentéseinek kutatásakor érdekesnek vélt adatokra bukkantam. Azonban előjáróban talán nem szükségtelen röviden összefoglalni milyen ország is volt Szudán a kérdéses időben, és miért nyílt magyar külképviselet Khartoumban, illetve miért vélték egyes hazai döntéshozók fontosnak jelenlétünket ezen a messzi vidéken.

A szudáni-magyar kapcsolatokról¹

Úgy vélem a magyar diplomáciai tapogatódzás az ötvenes évek közepére elérte a fekete kontinenst is. Főleg Észak-Afrikában, de a szubszaharai térségben is a (volt) gyarmattartóktól (Nagy-Britannia, Franciaország, Belgium, Spanyolország, Portugália, Olaszország) elszenvedett vélt vagy valós sérelmek, konfliktusok miatt egy, a térségben addig ismeretlen, tiszta lappal induló közép-európai kis ország – még ha a kommunista blokkhoz is tartozott – biztató kilátásoknak nézhetett elébe. A magyar diplomácia figyelme az 1956-os forradalom és szabadságharc előtt Északkelet-Afrikára is kiterjedt, pl. a térség kulcsországának számító Egyiptomban már 1947. december 20-án felállítottuk követségünket, és az ötvenes években fejlődésnek indultak a magyar-egyiptomi gazdasági, kulturális és sportkapcsolatok is. Egyiptom hatalmas déli szomszédját, Szudánt a 19. század végén az önmagát „Messiásnak”, azaz Mahdinak kikiáltó Mohamed Ahmed ibn Abdallah sikeres felkelése (1881), majd a britekkel dacoló, ellenük dzsihádot folytató mahdista állama

(1882-1885) tette híressé, ill. hírhedtté. Bár a mahdistákat a britek és egyiptomiak 1898-ra, – véres ütközetek során – legyőzték, a felszín alatt tovább lappangott a feszültség, egészen a 20. század közepéig. Szudánt a britek Egyiptommal közösen, ún. kondominiumként igazgatták 1955. december 31-ig (Búr, 2014: 84, 86) 1956. január 1-én szinte az összes afrikai országot megelőzve Szudán elnyerte a függetlenségét. Ebben az időszakban alakultak ki azok a politikai viszonyok és ellentétek, amelyek mind a mai napig – a mostoha éghajlattal együtt – meghatározzák az ország fejlődését. A függetlenség első két évében nem konszolidálódott a belpolitika, az ország nem talált magára. A helyzetet súlyosbították a regionális-etnikai ellentétek is. Az észak-dél konfliktus csak éleződött, miután a feltáratlan déli országrészek felett a keresztény missziók gyakoroltak ellenőrzést, az északi pártosodás viszont az iszlám hagyományok jegyében fejlődött (Benkes, 1997: 296-297). (Dél-Szudán 2011. július 9-én, hosszas polgárháború után vált ki Szudánból és lett az afrikai kontinens legfiatalabb állama.) Szudánban 1958-ban történt az első puccs, amelyet – egészen napjainkig – még számos követett. (Legutoljára 2021. október 25-én Abd el-Fattah el-Burhan² tábornok vezetésével történt katonai hatalomátvétel.) A szudáni társadalomra a „harmadik világban” egyébként is megfigyelhető óriási szakadék vált jellemzővé, amely a nyomorgó, sokszor éhező milliőkat a dúsgazdag, szűk elittől kettéválasztotta. Mindent átszőtt a korrupció és nepotizmus, tetézve a volt gyarmatosító britekkel szembeni ambivalens érzelmekkel. Erre a zavaros, izgalmas, és kétségtelenül előnyös gazdasági lehetőségekkel kecsegtető északkelet-afrikai milliőre felfigyelt a magyar külügyi vezetés is és az európai országok közül elsők között

A szudáni társadalomra a „harmadik világban” egyébként is megfigyelhető óriási szakadék vált jellemzővé, amely a nyomorgó, sokszor éhező milliőkat a dúsgazdag, szűk elittől kettéválasztotta. Mindent átszőtt a korrupció és nepotizmus, tetézve a volt gyarmatosító britekkel szembeni ambivalens érzelmekkel. Erre a zavaros, izgalmas, és kétségtelenül előnyös gazdasági lehetőségekkel kecsegtető északkelet-afrikai milliőre felfigyelt a magyar külügyi vezetés is és az európai országok közül elsők között állított fel követséget (egyes források szerint Nagy-Britannia után másodikként) az ország fővárosában, a Fehér-Nílus menti Khartoumban.

állított fel követséget (egyres források szerint Nagy-Britannia után másodikként) az ország fővárosában, a Fehér-Nílus menti Khartoumban.

Meg kell említeni, hogy sajtóságos „pluszt” jelenthettek a két ország közötti kapcsolatok kiépítésében az egyiptomi-szudáni határvidéken élő, magukat magyar eredetűnek valló magyarabok is, akikről a követség többször tett említést jelentésében. Az elmúlt évtizedekben a szudáni állami adminisztráció vezető pozícióiba is be-bekerültek magyarabok, akik előszeretettel és büszkén említették meg magyar gyökereiket, „rokonságunkat” a – sokszor elképedő – magyar tárgyalópartnereiknek. Továbbá a későbbi történet, az ’56-os magyarok szempontjából fontos szereplők lesznek a khartoumi, különös magyar kolónia tagjai is, ugyanis a városban élt pár tucatnyi magyar származású nő és férfi, akik közül sokan korábban artisták és táncosnók voltak. Ők még a háború előtt, az angol időkben kerültek a – történetesen – magyar tulajdonban álló exkluzív khartoumi szórakozóhelyre, a Gordon Music Hall-ba (a legtöbbsen Kairóból szerződtek át), majd Szudánban ragadtak, itt eresztettek gyökereket. A mulató magyar tulajdonosai, Borbás István és Kohn Ernő pár követségi jelentésben és Szudánról szóló újságcikkben is említést nyertek (pl: HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 36/1957/ szig. titk).³

A Solymári-Tarrósy szerzőpáros közelmúltban megjelent kiváló és alapos tanulmányukban részletesen bemutatja a két ország közötti kapcsolatfelvétel krónikáját: „Szudán 1956. január 1-jén kikiáltotta a függetlenségét, s azt Hegedüs András, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke – a szudáni képviselőház 1955. december 19-én hozott határozatához kapcsolódva – 1955. december 30-án minisztertanácsai határozatban ismerte el. Az új állam elismerését hamarosan a diplomáciai kapcsolatok felvételéről szóló határozat követte: a Magyar Népköztársaság az európai államok közül elsőként állított fel követséget Kartúmban, és nevezett ki követet 1956. március 7-én. A magyar napilapok teljes terjedelmében mutatták be Hegedüs András Ismail al-Azhari⁴ szudáni miniszterelnöknek írt táviratát, majd annak válaszelevelét. 1956 májusában, a diplomáciai egyezmény megkötését követően, Ibrahim el-Mufti⁵ szudáni kereskedelmi miniszter Budapesten tárgyalt Hegedüs Andrásal. A magyar–szudáni kapcsolatoknak akkoriban még nem volt számottevő eredményük; sokkal inkább a közeledés, a kölcsönös építkezés jellemezte. Ennek az egyik oka az volt, hogy a szudáni kormány is a helyét kereste a nemzetközi térben.” (Solymári-Tarrósy, 2021: 162-163). J. Nagy László szerint „a függetlenné váló Szudánnal azonnal kapcsolatot létesítettünk, s már 1955 tavaszán magyar delegáció utazott Khartoumba, hogy felmérje a lehetőségeket. 1956. január elsején, a függetlenség proklamálásának a napján hivatalosan is elismertük a Szudáni Köztársaságot, és diplomáciai kapcsolatot létesítettünk vele. Zágor György⁶ egyiptomi követet akkreditáltuk Khartoumba, aki – elsőként az európai hatalmak kép viselői közül – február elején érkezett meg a szudáni fővárosba. Megbízólevelét március 10-én adta át. Tárgyalt Ismail El Azhari miniszterelnökkel, ill. számos miniszterrel, magas rangú szudáni politikussal (J. Nagy, 2003: 122-123). A diplomáciai jelentésekből kitűnik, hogy Zágor követ 1956. március 7-20. között tartózkodott Khartoumban, de

utána természetesen vissza kellett térnie eredeti állomáshelyére, Kairóba. Zsúfolt, eredményes programot bonyolított le, részletes jelentése végén megjegyezte, hogy „igen fontos, hogy angolul jól tudó, tapasztalt elvtárs kerüljön ügyvivőnek addig is, amíg követet nem tudunk küldeni” (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 002348/4. szig. titk.). A Központ nem késlekedett sokáig, az újonnan létesített követség nem maradt sokáig vezető nélkül, ugyanis 1956. július 31-én Zágórral együtt megérkezett Khartoumba Igaz István (1910-1982) diplomata, a Magyar Népköztársaság Khartoumi Követségének első ideiglenes ügyvivője. Igaz nagy lelkesedéssel és fáradhatatlan munkabírással látott munkához, azonban az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc heteiben teljesen elszigetelődött a Központtól, ezért hivatalos álláspont híján kénytelen volt sajtóhírek és egyéb információk alapján képviselni az ország érdekeit, óvatoskodó és nem koherens tartalmú jelentéseket írt a Külügyminisztériumnak, amely tevékenysége az 1957 eleji tisztogatások és konszolidáció idején az állásába került. Igaz István I. osztályú tanácsost, ideiglenes ügyvivőt 1957. március 1-vel berendelték állomáshelyéről a Központba és helyére Veres János (1927-2008) I. osztályú titkár érkezett meg Kairóból Khartoumba, áthelyezéssel. A fiatal, új ügyvivő ambíciózusan és energikusan látott munkához szudáni állomáshelyén. Villámgyorsan építette tovább, illetve ápolta az elődje által kialakított kapcsolatokat. Számos jelentést írt, rengeteg programon vett részt, a fogadások állandó vendége lett.⁷ A Szudánba érkező magyarokkal is már ő foglalkozott.

'56-os magyar menekültek a khartoumi magyar követség jelentéseiben

1956. december 30-án a Külügyminisztériumból utasítás érkezett „a magyar menekültek kérdése” tárgyban az összes magyar külképviselethez, melyben felvázolták, hogy „az október 23-át követő események során több mint 150.000 magyar állampolgár hagyta el az országot. Ezek zömét az osztrák hatóságok táborokban helyezték el.” Majd összefoglaló jelentést kértek a misszióktól a fogadó ország területére érkezett magyar menekültekről (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 0080726/szig. titk.). Igaz István ideiglenes ügyvivő 1957. február 4-én kelt válaszában közölte a Központtal, hogy „Szudán területére mindezt tudomásunk szerint nem érkezett magyar menekült” (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 8/1957/szig. titk.).

Több mint három hónap elteltével azonban változott e téren a helyzet, és az új magyar ügyvivő, Veres János 1957. május 21-én meglepő fejleményekről számolt be jelentésében Horváth Imre külügyminiszternek. A „magyar disszidensek Szudánban” tárgyban írt anyag releváns tartalma így szól: „...áprilisban két magyar disszidens érkezett Szudánba, az itt élő magyarok révén. Az egyik Árvainé nevezetű ápolónőként jött ide Sinkó Erzsébet nevű régen itt lakó, volt táncosnő révén. Ez a nő állítólag már volt ezelőtt Szudánban, ugyancsak mint táncosnő. Svájci útlevele van, amellyel azzal a feltétellel jöhetett Szudánba, hogy itt ápolónői munkát vállal. A munkavállalással nem nagyon sietett, de kb. 10 napja a szudáni hatóságok felszólították a munka felvételére. A másik Katona István nevű kb. 28 éves fiatalember, aki

nagybátyja, Kohn Jenő⁸, régen itt működő kabaré társtulajdonos révén jött ide. Rövid idő után szerelői munkát vállalt itt, tudomásunk szerint ez az eredeti foglalkozása. Eddig egyikük sem keltett feltűnést itt és nem is törekedtek feltűnésre politikai vagy más célból. Így eddig nem voltak problémáink sem miattuk.” Jelentése végén az ügyvivő a miniszter utasításait kérte arra vonatkozóan, hogy van-e valamilyen feladata a két magyar disszidentet illetően (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 71/1957/szig. titk.). A jelentésből kitűnik, hogy mindkettő magyar menekült régóta itt élő és egzisztenciával rendelkező magyar rokonához, ill. ismerőséhez jött, tehát nem „vaktában”, kalandvágyból választották Szudánt.

A magyar menekültek száma egy év elteltével még egy fővel szaporodott és Veres 1958. június 28-án kelt, bővebb tartalmú, „disszidensek Khartoumban” tárgyban írott jelentése rávilágít kissé a magyar menekültek előéletére, itteni helyzetére is: „Khartoumba három olyan disszidens vetődött el, aki 1956 októbere után hagyta el az országot. A három közül Katona István hazatérésre jelentkezett. Annakidején nagybátyja, Kohn Vilmos⁹, a khartoumi kabaré társtulajdonosa hozta ide Bécsből. Azóta a fiatalember rájött arra, hogy nagybátyja nem hajlandó pénzbelileg támogatni és különben keservesen kellene itt megkeresnie kenyerét, mint autóvillanyszerelő, s ezért hazatérésre jelentkezett. Miután nem rendelkezünk megfelelő hazatérési kérelem úrlappal, azt még nem tudta kitölteni. Medgyesi Imre¹⁰ fiatal geológus Olaszországból került ide állami szolgálatba a római szudáni követ ajánlása alapján. A június 13-i filmvetítés előtt, amikor az egyik meghívott ismerősétől tudomást szerzett a filmvetítésről, felhívott telefonon és engedélyt kért arra, hogy eljöhessen. Beleegyeztem és a követségen elmonda, hogy rövid idő után haza kíván térni. Parasztszülők gyermeke és elmondása szerint nem vett részt ellenforradalmi tevékenységben. A harmadik disszidens egy középkorú nő (Árvainé, Erzsébet), aki volt már évekkel ezelőtt Khartoumban, mint táncosnő. Megtudtam róla, hogy mindennap a postán tölt egy órát a magyar táviratok és levelek olvasása céljából. Sinkó Erzsébet régi kivándorlott magyaron keresztül, akivel együtt lakik közvetve tudomására hoztam, hogyha tovább folytatja a postán működését, ne számítson szükség esetén támogatásra a követség részéről.¹¹ Kérem ezt tudomásul venni és ennek megfelelően használni a nyílt távirati összeköttetést (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 106/1958/szig. titk.). A Külügyminisztérium Külföldi Magyarok Önálló Referatúrája a következő futarra elküldte az ügyvivőnek a hazatéréshez szükséges kérdőíveket és igazolványokat és továbbította részére az amnesztia rendelet végrehajtásával kapcsolatos körrendeletet, egyben felhívta a Követség figyelmét, hogy a hazatérni kívánók ügyében a 003110/szig.titk. és a 004205/szig.titk. rendelet szerint járjon el (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 004472/szig. titk.).

Ezután már nem volt adminisztratív akadály a hazatérni szándékozó szudáni magyar menekültek megfelelő útiokmányokkal történő ellátásának, azonban Katona (Kohn) István hazatérése nem várt kalamajkát okozott. Veres erről így számolt be a Központnak 1959. január 2-án kelt jelentésében: „A fenti számra hivatkozva jelen-

tem, hogy Katona (Khon¹²) István disszidens részére a 15/945. sz. távirati engedély alapján a 29 sz. hazatérési igazolványt kiadtam. Szükségesnek tartom, hogy az illetékes hatóságok tudomást szerezzenek Katona hazautazásának körülményeiről, mert viselkedése eléggé furcsa volt. Katona István az engedély megérkezése előtt szinte naponta zaklatta a követséget és amikor az engedély megérkezett közölte, hogy a három nap múlva induló kairói repülőgéppel indul haza. Az elutazás előtti napon még felkereste követségünket és közölte, hogy egyiptomi viszonylatban vízumnehézségei vannak. Először arra hivatkozott, hogy az átutazóvízumért pénzt kérnek és ő nem tudja kifizetni, majd arra, hogy nem is akarják neki megadni, mert zsidónak vallotta magát. Tájékoztattuk őt arról, hogy ha egy nappal később indul nem szükséges egyiptomi átutazóvízum, mert közvetlen géppel utazhat Budapestre. Körülbelül egy hét múlva közölte, hogy mégsem utazott el, hanem újabb egyévré szóló szerződést írt alá egy szudáni vállalattal. Kérte, hogy ne haragudjunk rá azért, hogy nem utazott el, de a vízumnehézség miatt nem utazott el, másrészt viszont rábeszítették a vállalattal való szerződés elfogadására. Nem mondta meg, hogy ki beszélte rá a szerződés elfogadására, csupán célzást tett itteni rokonára. Párkányi¹³ elvtárs közölte vele, hogy ha a hazatérési engedély lejártáig nem utazik haza, akkor ne számíton többé a követség támogatására. [1958. – U. Zs.] november 28-án ismét felkereste a követséget és közölte, hogy másnap indul Athénon keresztül. Ismerőseitől úgy értesültünk, hogy valóban elutazott. A helyi hatóságok nem górdítottak akadályt elutazása elé (HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 2/1959/szig. titk.). Feltételezhető, hogy Katona sokáig őrlődött és bizonytalan volt hazautazását illetően, talán tartós és jövedelmező khartoumi állást próbált keresni magának, elképzelhető, hogy nagybátyja, Kohn Ernő is hitegette egy darabig, de végül is a végleges hazatérés mellett döntött. Hasonlóképpen elképzelhető, bár hazautazásának bizonyítására nem találtam forrást, hogy a szintén fiatal, diplomás geológus Medgyesi is hamarosan elhagyta az országot. Árvainé későbbi sorsa egyelőre talány számomra. A leginkább elképzelhetőnek tartom vele kapcsolatban, hogy korábbi táncosnő kolléganői támogatásával a városban maradt és letelepedett, esetlen Kairóban is szerencsét próbálhatott. Képzett ápolónőként sok helyen elhelyezkedhetett. Svájci útlevél jóvoltából nem volt kötelező számára, hogy a magyar követség segítségét kérje esetleges kiutazásához.

Zárszó

A khartoumi magyar követség, majd nagykövetség 1984-ig működött az országban. Az általam kutatott időszakig, 1962-ig a szudáni magyar diaszpóra tagjai pár esetben, hivatalos ügyek intézése céljából fordultak csupán a magyar diplomatákhoz, azonban újabb, '56-os menekültek nem bukkantak fel a követségi jelentésekben. Véleményem szerint a három magyar menekült sorsa apró, ám érdekes epizódja volt a szudáni-magyar kapcsolatok történetének. ☀

Jegyzetek

- 1 Ezt a fejezetet - kisebb módosításokkal - egy korábbi írásomból vettem át, amely jelenleg egyelőre kézirat és szerkesztőségi elbírálás alatt áll. Írásom címe: Udvarvölgyi Zsolt András: „...az események az eddig is elszigetelt követségünket még elszigeteltebb állapotba hozták. A khartoumi magyar követség jelentéseiből (1956-1957). Budapest, 2022.
- 2 Abd el-Fattah el-Burhan (1960-) szudáni katonatiszt, politikus, a szudáni fegyveres erők főparancsnoka.
- 3 A khartoumi magyar kolónia tagjairól, különösen a két magyar bártulajdonos, Borbás István és Kohn Ernő életéről, a Szudánban hébe-hóba fellépő neves magyar művészekről (a két világháború között Alfonzó (Markos /Markstein/ József) artista, színész és parodista, illetve a világhírű bűvész, Rodolfo (Gács Rezső) is fellépett Khartoumban, míg 1970-ben Horváth Charlie és zenésztársai szerződtek fél évre a 'Gordon'-ba), a Gordon Music Hall sorsáról, a szudáni zenei életben betöltött szerepéről külön tanulmányt szándékozom írni.
- 4 Ismail al-Azhari (1900-1969) szudáni politikus, miniszterelnök (1956. január 1. – július 5.)
- 5 Ibrahim el-Mufti (?-?) szudáni politikus, kereskedelmi és iparügyi miniszter (1956).
- 6 Zágor György (1917–1983) újságíró, diplomata, osztályvezető, főosztályvezető, követ, nagykövet.
- 7 Lásd erről bővebben: Udvarvölgyi Zsolt András: „...az események az eddig is elszigetelt követségünket még elszigeteltebb állapotba hozták. A khartoumi magyar követség jelentéseiből (1956-1957). Kézirat. Budapest, 2022.
- 8 A nevezett személy Veres más jelentésében Kohn Ernő néven szerepel.
- 9 A nevezett személy Veres más jelentésében Kohn Ernő, ill. Kohn Jenő néven is szerepel.
- 10 Medgyesi Imre 1955-ben végzett geológia szakon az ELTE-n. Lásd: [Sz. N.] (1986): Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végzett geológusok 1949-1984. Földtani Közlöny 116. kötet 1. füzet. 26. old.
- 11 Veres vélelmezhetette, hogy Árvainét beszervezte a szudáni elhárítás a magyar szövegű postaküldemények ellenőrzése és fordítása céljából.
- 12 Feltehetően elgépelés, a hazatérni szándékozó magyar állampolgár neve Katona (Kohn) István volt.
- 13 Párkányi Gyula (?-?) irodatiszt, később diplomata, a Külügyminisztérium főmunkatársa, a kenyai magyar nagykövetség ügyvivője.

Levéltári források:

- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 36/1957/szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 002348/4. szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 0080726/szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 8/1957/szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 71/1957/szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 106/1958/szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 004472/szig. titk.
- HU-MNL-OL-XIX-J-12-a. Khartoumi követség TÜK iratok, 1956-1962. 2/1959/szig. titk.

Irodalomjegyzék:

- Benkes Mihály (1997): „Afrika”. In: Diószegi István-Harsányi Iván-Németh István: 20. századi egyetemes történet. 1945-1995. III. kötet. Budapest, Korona, 223-299. old.
- Búr Gábor (2014): „Partes aequales? Angol-egyiptomi Szudán: különös kétszer kettős.” In: Majoros István (főszerk.), Antal Gábor, Háda Béla, Hevő Péter, Madarász Anita (szerk.): Hindu istenek, sziámi tigrisek. Balogh András 70 éves. Budapest, ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, 83-92. old. Internet: <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/18299/BurG%C3%A11bor.pdf> (Letöltés: 2022.06.14.)

- Búr Gábor (2021): „Miért éppen Afrika?’ ’56-os magyar menekültek a fekete kontinensen” c. előadása (44:33). Budapest, Nagy Imre Alapítvány 2021. november 11. Internet: <https://www.youtube.com/watch?v=J2ksMCAYino&t=1174s> (Letöltés: 2022.07.04.)
- Habcsek László-Illés Sándor (2007): „Az 1956-os kivándorlás népességi hatásai.” Statisztikai Szemle 85. évf. 2. sz. 157-172. old. Internet: https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2007/2007_02/2007_02_157.pdf (Letöltés ideje: 2022.07.11.)
- J. Nagy László (2003): „Az arab országok a magyar külkapcsolatokban (1947-1962)”. Külügyi Szemle 2. évf. 1. sz. 114-140. old. Internet: https://library.hungaricana.hu/hu/view/KULUGY_KulugyiSzemle_2003/?pg=117&layout=s (Letöltés: 2022.06.14.)
- Solymári Dániel-Tarrósy István (2021): „A magyar diplomácia újjászületése Afrikában. Déli nyitási kísérletek a magyar külpolitikában a 19–20. században: fókuszban az 1960–70-es évek.” Külügyi Szemle 20. évf. 4. sz. 147-183. old. Internet: https://kki.hu/wp-content/uploads/2022/02/KSZ_2021_4_07_Solymari_Tarrosy.pdf (Letöltés: 2022.07.01.)
- [Sz. N.] (1986): „Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végzett geológusok 1949-1984.” Földtani Közlöny 116. kötet 1. füzet. 25-30. oldal. Internet: https://epa.oszk.hu/01600/01635/00250/pdf/EPA01635_foldtani_kozlony_1986_116_1_025-030.pdf (Letöltés: 2022. 07. 16.)
- Udvarvölgyi Zsolt András: „...az események az eddig is elszigetelt követségünket még elszigeteltebb állapotba hozták.” A khartoumi magyar követség jelentéseiből (1956-1957).” Kézirat. Budapest, 2022.

English Abstract

Hungarian refugees of 1956 in Sudan

In my paper I briefly summarize the short history of the entry of Hungarian refugees into Africa in 1956, then I look at Sudan and briefly outline the main cornerstones of the establishment of Sudanese-Hungarian diplomatic relations. Next, I will describe in detail the reports of the Hungarian legation in Khartoum, dated 1956-1959, about the three Hungarian refugees emigrated to Sudan. It is a remarkable and hitherto unknown fact that the politically unstable, struggling with numerous economic, socio-ethnic problems, with a harsh climate, a huge North-East African country virtually unknown in Hungary, became a host country - even if for a short time - to a few Hungarians. However, two of the three Hungarian refugees – presumably - soon left Sudan, and the further fate of the lady who remained in Khartoum is still unknown to me. It can be stated that the chargé d'affaires of the Hungarian legation kept an eye on the Hungarians arriving in Sudan and as an aspiring young diplomat, respectively as a „good comrade”, he followed the instructions of the established Kádár-regimé in everything. For the preparation of my writing, apart from diplomatic sources, I was inspired by Gábor Búr’s lecture of 11 November 2021 on the arrival of Hungarian refugees in Africa in 1956.

A szerzőről

PhD, történész, szociológus,
főiskolai tanár
Miskolci Egyetem BTK
Alkalmazott Társadalomtu-
dományok Intézete

About the Author

PhD, historian, sociologist,
college professor
University of Miskolc,
Faculty of Arts, Institute of
Applied Social Sciences

udvarvolgyizsolt@gmail.com